

En Blauet descobreix els recs

Col·lecció en Blauet de l'Estany - 4

Per a la Joana, en Pol i l'Anna.

*A tots els nens i nenes de l'escola
Lluís Castells de Riudaura.*

Presentació a famílies i mestres,

En les pàgines que veureu tot seguit, l'amic Blauet s'embarca en un viatge a través dels recs. En aquesta nova aventura es passeja pel present i el passat d'aquest singular laberint d'aigua que, tot i ser tan característic de casa nostra, massa sovint ha estat menystingut i oblidat. Fins i tot, en determinats moments, ha fet funcions de claveguera o s'ha vist engolit per la dèria urbanística.

Els recs són uns elements molt distintius del nostre paisatge, artífexs de la transformació i del progrés econòmic d'aquest territori. Fa segles, la seva construcció va suposar una important gesta i van ser el motor d'un gran nombre d'activitats de caire domèstic, agrícola i industrial. A més, va ser justament a la seva vora que es va anar teixint la ciutat.

Dediquem als recs aquest quart llibre de la col·lecció *En Blauet de l'Estany* amb un ferm convenciment: si els nens i nenes s'adonen de la singularitat que els recs suposen, si descobreixen la biodiversitat que contenen i els reconeixen com a part de la seva pròpia història, els estimaran i vetllaran per conservar-los.

Ens agradaria, sincerament, que aquest conte contribuís a canviar una mica la manera de mirar-nos els recs; que valoréssim el regal que ens fan endinsant la natura a la ciutat i que, en les seves parets de travertí, en els rentadors, en els bagants o en els pocs edificis lligats a l'aigua que encara queden, fóssim capaços d'identificar-hi retalls de la nostra història.

A vosaltres, famílies i educadors, us demanem que no deixeu que el que aquí s'explica quedi només entre aquestes pàgines. Sortiu, acompanyeu els infants en la descoberta dels recs i ajudeu-los a reconèixer en els racons d'avui les traces del passat.

Que tingueu una bona passejada!

Ja tornem a tenir en Blauet aquí. Aquesta vegada també l'hem trobat voleiant prop de l'aigua. És clar!, és on té els amics, la casa, l'aliment...

Ja sabeu que a mi m'encanta l'aigua!... Ep! i ja veig que a vosaltres també!

De tant en tant, a en Blauet li agrada enlairar-se cel amunt per admirar aquest paisatge pintat de blaus i verds. Des d'allà, ben enlaire, pot veure el gran viatge de les gotes d'aigua.

El nostre viatge no s'atura mai: ens enfilem del mar al cel i ens deixem caure a les muntanyes. Llavors, per camins secrets, anem a omplir estanys i estanyols i, finalment, lliscant pel riu, tornem a la calma del mar.

Oh!
Quin món d'aigua!

Un dia, des d'allà dalt, en Blauet es va fixar que a banda i banda de l'Estany s'hi veien uns petits fils d'aigua. Decidit a explorar-los, va deixar el cel i s'hi va acostar.

Un cop a baix, en Blauet va veure que allò que des del cel semblaven filets blaus eren set rieres. Baixaven de les muntanyes on el Sol s'adormia cada vespre i saltaven juganeres a l'Estany. Vora les rieres hi creixien plantes amigues de l'aigua i s'hi formava el bosc en galeria, un túnel fet de fulles bellugadisses que era abric de molts animals.

Ei, mireu! Sóc dins un túnel vegetal!

El bosc en galeria creix vora els cursos d'aigua i és un oasi per a molts animals, ja que hi troben refugi, ombra i aliment.

En Blauet seguia encuriósit. Va voler explorar també els filets d'aigua del costat de llevant, on s'alça la ciutat, i s'hi va plantar amb un ràpid batec d'ales. Un musclo d'aigua dolça va treure el nas fora la closca i li va explicar que, per aquell costat, l'aigua no entra a l'Estany sinó que en surt. Sí, l'aigua s'esmuny cap al riu Terri entre les parets de sis canals artificials: els recs.

En algun moment de la història, algú va fer la gran feineda de tallar uns canals a la roca perquè l'aigua de l'Estany marxés, ben arrenclerada, cap al riu.

Buf... mira que posar-se a tallar pedra!

Abans de la construcció del recs, l'aigua de l'Estany inundava els terrenys del voltant i lliscava lliure, seguint el pendent, pel que ara és Banyoles i Mata fins a Cornellà. La calç de l'aigua s'anava dipositant en capes i capes formant grans lloses de *travertí* que amb el temps han arribat a fer més de 60 metres de gruix.

En Blauet no tenia prou ales per saludar totes les bestioles que anava trobant pels recs. De sobte, algú el va esquitjar amb un cop de cua. Era un animal juganer, de pèl fi i bigotis inquiet, que feia divertides giragonses dins l'aigua. Era una llúdriga!

Ei, a tu no t'havia vist mai!

Vaig haver de fugir perquè no convertissin la meua pell en un abric. Araestic molt contenta d'haver pogut tornar!

Orelles petites

Grans bigotis

Nom vulgar:
Llúdriga o llúdría.
Nom científic:
Lutra lutra.
Llargada:
80-120 cm.
Pes:
De 4 a 10 Kg.
Velocitat màxima de natació:
12 Km/h.
Nombre de cries:
2 o 3.
Dieta:
Sobretot peixos i també serps,
granotes i crancs.

Fa més de quaranta anys, les llúdrigues van desaparèixer a causa de les persones que embrutien les aigües i anaven al darrere de la seva pell lluent. Però ara, per sort, tornen a ser benvingudes.

Content de la nova coneixença i mogut pel seu incansable afany de descoberta, en Blauet no parava de voletejar amunt i avall pels recs.

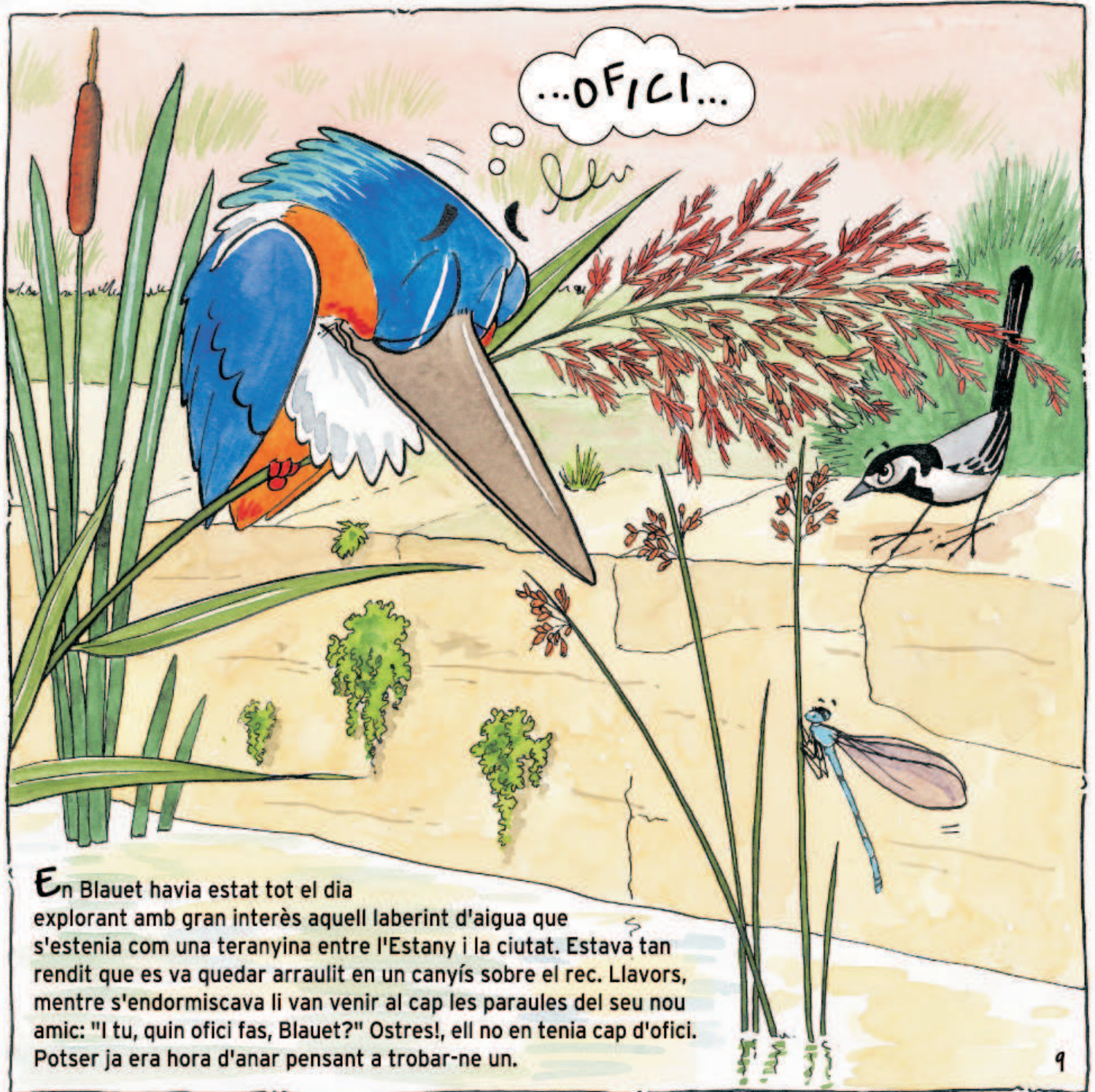
En una de les seves voleiades, va conèixer en Martí, un noi que netejava els recs. Li va explicar que temps enrere els recs havien estat molt importants, però que es van anar abandonant fins arribar a convertir-se en veritables clavegueres. Ara se'ls comença a retornar el seu valor, malgrat que encara massa sovint hi ha qui els embrut sense raó.

Ja ho veus, la meva feina és mantenir els recs nets. I tu, quin ofici fas, Blauet?

Mantinguem nets els recs

Un ofici?

Els recs formen una xarxa d'aigua que s'endinsa a la ciutat. Passen entre les cases i arran dels carrers. Enjogassats, s'amaguen aquí i tornen a aparèixer allà. Fan entrar la natura dins la població i la converteixen en un lloc molt especial on és possible, tot i ser lluny de l'Estany, sentir el murmuri de l'aigua i el raucar d'alguna granota.

En Blauet havia estat tot el dia explorant amb gran interès aquell laberint d'aigua que s'estenia com una teranyina entre l'Estany i la ciutat. Estava tan rendit que es va quedar arraulit en un canyís sobre el rec. Llavors, mentre s'endormiscava li van venir al cap les paraules del seu nou amic: "I tu, quin ofici fas, Blauet?" Ostres!, ell no en tenia cap d'ofici. Potser ja era hora d'anar pensant a trobar-ne un.

De sobte, li va arribar una flaire a la qual no es va poder resistir. Seguint-la va arribar fins a la cuina del Monestir, on en Benet Cassoles, el monjo cuiner, estava preparant una sopa per llepar-se'n els dits.

És molt fàcil, Blauet: agafes aigua del rec, hi poses a bullir les verdures de l'hort i llestos!

Potser el de cuiner seria un bon ofici per mi?... però, ep!, i si caic a l'olla?

Els monjos benedictins, instal·lats a Banyoles des del segle IX, van embrancar-se en el feixuc projecte d'assecar els aiguamolls tot canalitzant l'aigua de l'Estany. Tallaven la roca fent camí cap a l'Estany. Llavors, els blocs de traverti, ben encaixats, servien per fer les vores dels recs.

Des que es van construir els recs, la gent va poder fer servir l'aigua sense haver d'anar-la a buscar a l'Estany. La tenien a mà per rentar-se, per cuinar, per regar, per netejar... era realment un sistema d'allò més pràctic!

Les ganes de trobar un ofici van portar en Blauet a fer una voleiada pels horts. Allà va veure sorprès com els pagesos havien ideat enginyosos sistemes per fer arribar l'aigua a tot arreu, assegurant-se que cap verdura passés set.

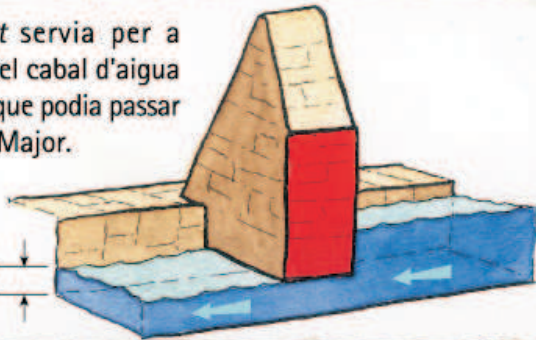
El nostre amic va voler provar com se'n sortia amb la feina d'hortolà, però al cap de res ja treia un pam de llengua...

Vinga, Blauet,
amunt el bagant!

Uf!... si que és
cansat això de fer
de pagès!

El límit servia per a regular el cabal d'aigua màxim que podia passar pel rec Major.

Cabal
màxim

Bagants i codiretes s'utilitzaven per conduir l'aigua cap a les regues de l'hort.

En Blauet no defallia en la dèria de trobar un ofici a la seva mida i, com que era un ocell d'aigua, va voler provar sort en els obradors que s'havien instal·lat vora els recs.

En una adoberia li van ensenyar l'ofici de blanquer, però va trobar que allò de les pells no feia per a ell i va provar en un taller on, amb draps de cotó i l'ajuda de l'aigua, feien un paper de gran qualitat que fins i tot exportaven a països llunyans!

El roldor era una planta molt apreciada per adobar les pells. El seu control estava en mans de l'abat del Monestir.

Ui, no ho veig pas clar això de ser un blauet empaperat!

DOMENECCH

ESTEVA ANTICA

Cada moli marcava el seu paper amb un senyal diferent: *la filigrana*.

Ja m'agrada aquest món de color, però... les meves plomes ja tenen uns tons prou elegants, no us sembla?

Seguint el corrent de l'aigua, en Blauet va arribar al Tint, un lloc on les llanes hi entraven blanques i en sortien de tots colors. L'aigua del rec es ficava a l'edifici per un forat, omplia les tines excavades a la roca i ajudava els tints naturals a tenyir les teles. Llavors, perquè s'assequessin, les estenien a l'altell i després al pati.

En Blauet, veia que a l'entorn dels recs hi havia molts oficis, però no n'acabava de trobar cap que li fes peça. Sense desanimar-se, va voleiar encara una mica més fins anar a raure a un molí de farina. Qui sap si allà hi trobaria finalment una feina a la seva mida?

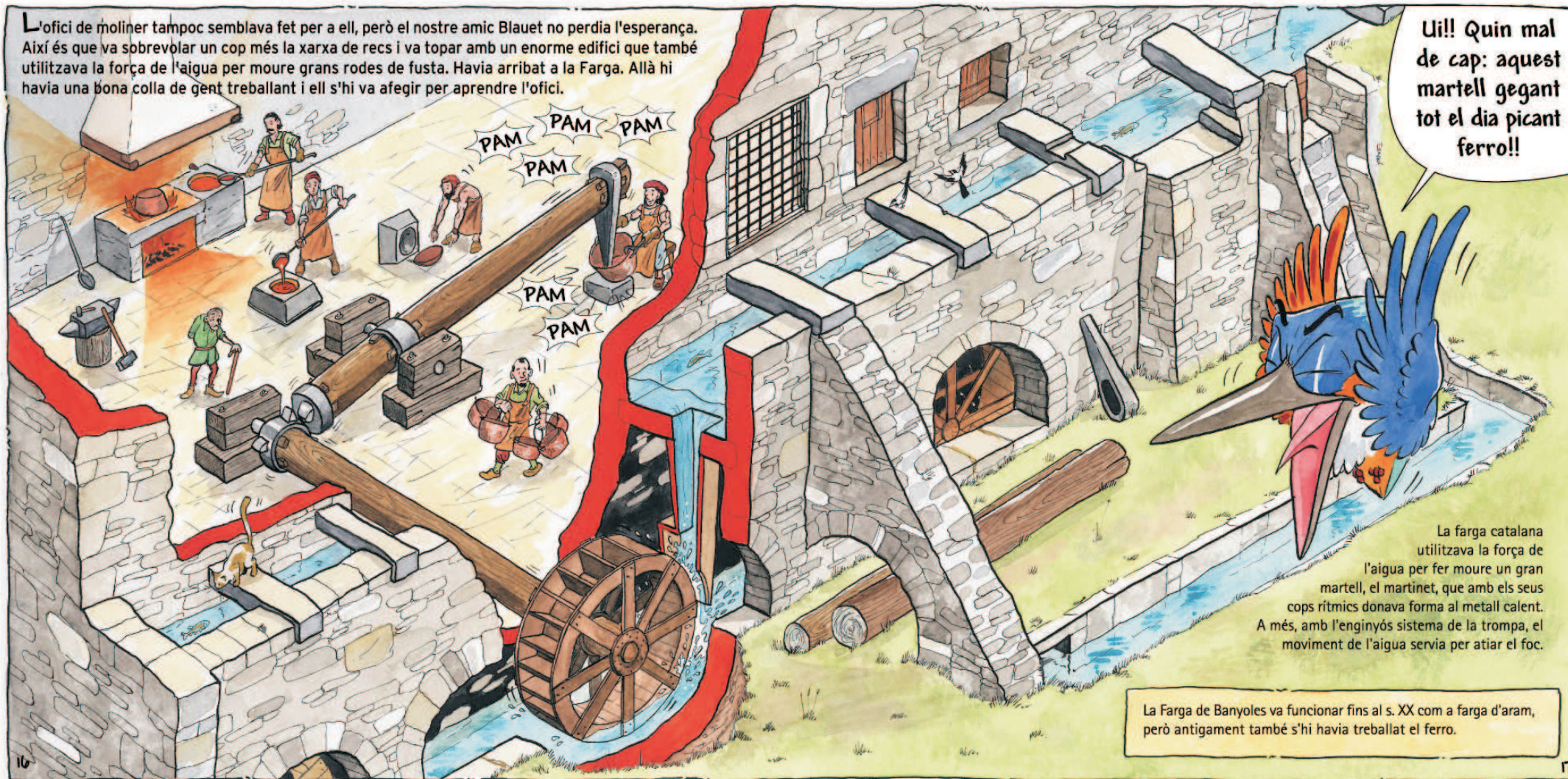
Veus, Blauet, quina força que té l'aigua!

Sí, sí i tant!
...només hi ha un problema: la farina em fa ...aaatxim!!!... esternudar.

Els molins fariners aprofitaven la força de l'aigua per fer anar unes rodes que movien una pedra molt grossa, la mola, que aixafava els grans de blat i els convertia en farina blanca i fina, llesta per ser pastada i convertida en pa.

A part dels fariners també hi havia altres molins trituradors com els d'oli i els de pólvora.

L'ofici de moliner tampoc semblava fet per a ell, però el nostre amic Blauet no perdia l'esperança. Així és que va sobrevolar un cop més la xarxa de recs i va topiar amb un enorme edifici que també utilitzava la força de l'aigua per moure grans rodes de fusta. Havia arribat a la Farga. Allà hi havia una bona colla de gent treballant i ell s'hi va afegir per aprendre l'ofici.

Ui!! Quin mal de cap: aquest martell gegant tot el dia picant ferro!!

La farga catalana utilitzava la força de l'aigua per fer moure un gran martell, el martinet, que amb els seus cops rítmics donava forma al metall calent. A més, amb l'enginyós sistema de la trompa, el moviment de l'aigua servia per atiar el foc.

La Farga de Banyoles va funcionar fins al s. XX com a farga d'aram, però antigament també s'hi havia treballat el ferro.

Passava el temps i a cada ofici que en Blauet coneixia li veia un inconvenient o altre. Mai acabava de trobar aquell ofici que li fes prou el pes.

Un dia que volava per sobre els recs encaparrat en trobar feina, es va adonar que alguna cosa no rutllava. Els pageses discutien amb els blanquers, els blanquers amb els paperers, els paperers amb els moliners, els moliners amb els tintorers, els tintorers amb les bugaderes... Ui, ui, quin enrenou!

Nosaltres no podem regar!

Amb tan poca pressió d'aigua el molí ni es mou!

I nosaltres? Que voleu que rentem la roba amb aigua de colors?

Ordre, ordre!... Hem d'intentar trobar una solució!

Certament, cada dia més activitats necessitaven l'aigua dels recs i era urgent trobar una solució a les disputes que provocava. Però, com? Rumiant, rumiant, al nostre amic Blauet se li va acudir una brillant idea...

És impossible que tothom faci servir l'aigua el mateix dia i a la mateixa hora. Si establim un horari tots tindreu l'aigua que necessiteu.

Sí, sí! Sembla una bona idea!!

Necessitem un batlle d'aigües que posi ordre a tot plegat!

En Blauet podria ser el batlle d'aigües!

Sí, visca en Blauet, el nostre batlle d'aigües!!

El batlle d'aigües vetllava per a l'ús correcte i ordenat dels recs i era escollit per l'abat del Monestir entre els ciutadans honorats, els mercaders i els menestrals que governaven la vila.

En Blauet va ser nomenat batlle d'aigües.
Ja veieu que se li girava feina!
Finalment havia trobat el seu ofici! Que content que estava!
Ui, però tanta emoció el va exaltar i, patatxap!, va caure
dins el rec. L'aigua fresca el va despertar de cop.
Què havia passat?
Ostres, tot havia estat un somni!

El nostre amic es va adonar que havia estat viatjant en
sognis pel passat dels recs i va tenir un pensament curiós:
"qui sap si aquesta aigua que ara em remulla és la mateixa
que fa segles regava els horts i movia els molins?"

TÍTOLS PUBLICATS

En Blauet i les bèsties de dues cames.
En Blauet i els camins de l'aigua.
En Blauet i el retorn dels aiguamolls.
En Blauet descobreix els recs.

Edita: Consorci de l'Estany
Continguts, textos i coordinació: Neus Vila i Cruells (Escola de Natura de Banyoles)
Il·lustracions: Albert Carrillo i Rodeja
Disseny gràfic: Shift Gràfic

Imprès en paper ecològic
Abril de 2007
Dipòsit legal: GI-595-2007

Edita:

Col·labora:

